

щоб демократична форма державного ладу не тільки конституційно проголошувалась “де-юре”, але й безперешкодно, ефективно та послідовно впроваджувалась у життя “де-факто”, тобто від передбачуваної в законі можливості перетворювалася б у реальну дійсність. Отже, ефективна система гарантій державного ладу є визнаним мірилом його реальності;

- у системному розумінні функція гарантій державного ладу – це певне відношення залежності однієї складової механізму гарантування від іншої.

Бібліографічні посилання

1. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика: Монограф. / Відп. ред. В.Ф. Погорілко. – К., 2003.
2. *Фрицький О.Ф.* Конституційне право України: Підруч. – К., 2002.
3. *Шимін Ю.В.* Система гарантій конституційного ладу: актуальні питання теорії і практики // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 11. – С. 86-96.
4. *Погорілко В.Ф.* Основи конституційного ладу України. – К., 1997.
5. *Просвірнин Ю.Г.* Гарантии депутатской деятельности в развитом социалистическом обществе. – Воронеж, 1982.
6. *Скобелкин В.Н.* Юридические гарантии трудовых прав рабочих и служащих. – М., 1969.
7. *Керимов Д.А.* Категории действительности и возможности в праве // Советское государство и право. – 1968. – № 8. – С. 13-21.
8. *Наливайко Л.Р.* Державний лад України: теоретико-правова модель: Монограф. – Харків, 2009.
9. *Боброва Н.А., Зражевская Т.Д.* Ответственность в системе гарантий конституционных норм (государственно-правовые аспекты). – Воронеж, 1985.
10. *Федосова В.А.* Эффективность действия норм советского государственного права. – Воронеж, 1984.
11. *Фаткуллин Ф.Н., Чулюкин Л.Д.* Социальная ценность и эффективность правовой нормы. – Казань, 1977.
12. *Наливайко Л.Р.* Ознаки гарантій державного ладу України // Науковий вісник Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 1. – С. 12-16.

Надійшла до редакції 13.07.2011

В.М. Бесчастний

доктор наук з державного управління, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України)

УДК 351.74

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Статтю присвячено особливостям впровадження інноваційних технологій в навчальний процес вищих навчальних закладів системи МВС України, розглянуто їх важливість. У статті аналізуються інноваційні технології навчання, які використовуються у навчальному процесі Донецького юридичного інституту.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, інформаційні технології навчання, дистанційне навчання.*

Статья посвящена особенностям внедрения инновационных технологий в учебный процесс высших учебных заведений системы МВД Украины, рассматривается их важность. В статье анализируются инновационные технологии обучения, которые используются в учебном процессе Донецкого юридического института .

Ключевые слова: *инновационные технологии обучения, информационные технологии обучения, дистанционное обучение.*

The article deals with the peculiarities of introducing innovational technologies in the academic process of higher education enterprises in the system of Ukraine's Internal Affairs Ministry and their importance. The innovational technologies of teaching used in the academic process of Donetsk Law Institute are analyzed in the article.

Keywords: *innovational technologies of teaching, informational technologies of teaching, distance teaching.*

Постановка проблеми. В умовах процесу становлення правової демократичної держави, активізації нормотворчої діяльності різних гілок влади, адміністративної реформи та посилення захисту прав і свобод громадян боротьба зі злочинністю вимагає кваліфікованого юридичного забезпечення. Головним завданням вищої освіти на усіх етапах розвитку суспільства є підготовка фахівців нового типу мислення, що мають високий рівень загальної професійної підготовки, здатних до самоосвіти, спроможних передбачати наслідки своєї діяльності. Державі потрібні фахівці, які можуть вирішувати численні завдання у сфері права. І хоча професія юриста стала однією з найпопулярніших, якість підготовки юристів для правоохоронної сфери залишається недосконалою.

Незважаючи на те, що існуючі програми підготовки кадрів для органів внутрішніх справ в цілому відповідають їх потребам, аналіз роботи молодих фахівців свідчить, що саме відсутність стійких навичок діяльності в умовах практики є основною причиною, яка негативно впливає на якість самостійного виконання ними оперативно-службових завдань. Чинна система підготовки кадрів в навчальних закладах системи МВС не повною мірою задовольняє підвищені вимоги до рівня їх кваліфікації і вимагає певного корегування змісту теоретичного навчання та організації набуття професійних знань і умінь, які забезпечували б успішне виконання своїх обов'язків.

Отже, назріла невідкладна потреба в приведенні підготовки кадрів органів внутрішніх справ у відповідність до вимог сьогодення. Тому сучасна ситуація щодо підготовки фахівців для органів внутрішніх справ вимагає корінної зміни стратегії і тактики навчання в юридичному вищому навчальному закладі. На сьогодні в Україні багато уваги приділяється реформуванню юридичної освіти в системі ВНЗ МВС, його якісному оновленню у рамках розробки і здійснення системи заходів організаційного, наукового і навчально-методичного характеру.

Наразі принципово нові можливості в освітньому процесі відкривають сучасні інформаційні технології, які дозволяють здійснити оптимальну організацію процесу навчання, спрямовану на розвиток логічного і аналітичного мислення; сприяють формуванню навичок системного аналізу; дозволяють адаптувати процес отримання знань до індивідуальних особливостей курсантів; надають можливості доповнення і постійного оновлення змісту навчального матеріалу.

Основним напрямом у розвитку нових інформаційних технологій навчання є створення електронних засобів навчання. Існуючий досвід створення електронних засобів дозволяє значно підвищити ефективність навчання в різних предметних галузях знань. Інформаційні і комунікаційні технології вже знайшли широке використання практично в усіх сферах суспільного життя, тому їх використання в освітньому секторі привертає все більшу увагу науковців.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Розробка і впровадження інноваційних технологій навчання репрезентована в різних областях наукового знання і досліджена багатьма управлінцями (П.Г. Білоконний, Р.А. Бузунов, І.В. Зозуля, В.А. Предборський), педагогами (Г.Є. Гребенюк, І.М. Дичківська, Н.Т. Тверезовська), психологами (Д.І. Дзвінчук, В.А. Козаков), але недостатнє використання таких освітніх методів для підготовки кадрів для органів внутрішніх справ зумовило актуальність цієї теми.

Актуальність вказаних питань обумовлюється також підвищеною увагою керівництва МВС до проблеми використання новітніх технологій в підготовці кадрів для ОВС. Про це свідчить проведення щорічних нарад керівників кадрових апаратів МВС/Поліції країн СНД, присвячених підготовці кадрів для органів внутрішніх справ в сучасних умовах. Останніми роками зусилля Міністерства внутрішніх справ України було спрямовано на створення нормативної основи галузевої освіти і оптимізацію її структури з метою забезпечення єдності стандартів освітньої і наукової діяльності, впровадження нових технологій в систему підготовки співробітників для правоохоронних органів, наближення навчального процесу до потреб галузевих служб органів внутрішніх справ.

Враховуючи все вищезазначене, вважаємо обрану тему вельми актуальною і своєчасною. **Метою** нашої статті є з'ясування ролі інноваційних технологій у підготовці кадрів для органів внутрішніх справ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної

цільової спрямованості.

Як відомо, інновація – це теоретично обґрунтоване, цілеспрямоване і практично орієнтоване нововведення, яке здійснюється на трьох рівнях: макрорівні, мезорівні та мікрорівні. На макрорівні інновації стосуються змін у всій системі освіти і призводять до змін її парадигми. На мезорівні інновації спрямовані на зміни в освітньому середовищі регіону, в конкретних навчальних закладах.

На мікрорівні інновації спрямовані на створення нового змісту або окремого курсу чи блоку курсів (наприклад, гуманітарних), або на відпрацювання нових способів структурування навчального процесу і розробку нових технологій, нових форм і методів навчання [1, с. 32].

Отже, Донецький юридичний інститут здійснює впровадження інноваційних технологій на мезорівні та мікрорівні, враховуючи особливості підготовки саме майбутніх правоохоронців.

На сьогодні Донецьким юридичним інститутом активно застосовуються інноваційні технології в підготовці кадрів для органів внутрішніх справ, причому вибір тієї або іншої системи підготовки здійснюється залежно від спеціалізації осіб, які навчаються.

Так, з метою покращення навчального процесу і надання йому більшої практичної спрямованості в інституті було створено навчальний відділ внутрішніх справ, практичне навчання в якому дозволяє моделювати професійні ситуації і шукати шляхи їх вирішення. Це єдиний навчально-тренінговий підрозділ не лише серед вищих навчальних закладів системи МВС України, але і країн СНД.

Основна мета роботи навчального відділу внутрішніх справ полягає в здійсненні практичної підготовки курсантів, перепідготовці і підвищенні кваліфікації практичних працівників ОВС, наданні і вдосконаленні практичних умінь і навичок в діяльності в різних умовах відповідно до завдань, які покладаються сьогодні на органи внутрішніх справ.

Однією з основних форм роботи навчального відділу внутрішніх справ є рольова гра, яка є тренінгом з відпрацювання окремих навичок за допомогою наявних в навчальному відділі технічних засобів. Крім того, використовується комплексна рольова гра, під якою розуміється навчальне заняття, в якому беруть участь викладачі профільюючих кафедр, практичні працівники ОВС, курсанти і слухачі, що навчаються на різних спеціальностях. Ефективність проведення занять досягається не через відпрацювання питань окремої теми, а через надбання цілого комплексу умінь і навичок за різними темами декількох навчальних дисциплін.

На виконання вимог наказу МВС України від 19.02.2009 р. № 66, яким оголошено рішення колегії МВС від 6 лютого 2009 р. № 2км\2 "Про стан забезпечення охорони громадського порядку, профілактики вуличної злочинності і заходах щодо його покращення", Донецьким

юридичним інститутом спільно з Головним управлінням Міністерства внутрішніх справ України в Донецькій області створено базові дільничні пункти міліції (міський і сільський) для підготовки і проведення занять з курсантами Донецького юридичного інституту і практичними працівниками ОВС з використанням програмного комплексу "Автоматизоване робоче місце дільничного інспектора міліції".

Головним призначенням базових дільничних пунктів міліції є створення умов для отримання курсантами інституту навичок з охорони громадського порядку. Вони беруть участь у прийомі громадян і інших заходах, пов'язаних з виконанням посадових обов'язків дільничного інспектора міліції. Це те місце, де відбувається впровадження передового досвіду роботи, апробація наукових досліджень і новітніх технологій в діяльності дільничних інспекторів і міліції в цілому, проводяться практичні заняття з курсантами, додаткова навчальна практика.

Донецький юридичний інститут тісно взаємодіє з місцевими органами влади і самоврядування з питань впровадження новітніх технологій в освітній процес. За підтримки Донецької обласної ради в інституті створений комп'ютерний полігон для підготовки працівників міліції громадської безпеки, який є складовою єдиного наукового навчально-методичного і практичного комплексу інституту, структурним підрозділом кафедри адміністративного права і адміністративної діяльності, що здійснює свою роботу при взаємодії з іншими спеціалізованими кафедрами, навчальним відділом внутрішніх справ, іншими структурними підрозділами інституту і ГУМВС України в Донецькій області.

Основна мета функціонування полігону полягає в тому, щоб на основі використання теоретичних знань і досягнень юридичної науки, вітчизняного і зарубіжного досвіду правоохоронної діяльності здійснювати підготовку курсантів, підвищення кваліфікації і перепідготовку слухачів і практичних працівників ОВС, підвищувати якість їх знань і вдосконалювати уміння і навички практичної діяльності в різноманітних умовах відповідно до завдань, покладених на органи внутрішніх справ.

Полігон обладнаний інтерактивною дошкою, мультимедійним проектором, сервером, двадцятьма п'ятьма ноутбуками, об'єднаними між собою і підключеними до мережі Інтернет, а також інформаційними стендами. Зазначене технічне оснащення дозволяє здійснювати такі завдання:

- впровадження новітніх технологій у навчальний процес і практику організації охорони громадського порядку;
- розробка комп'ютерних тривимірних моделей реальних ділянок місцевості і електронних сценаріїв дій органів внутрішніх справ при охороні громадського порядку;
- навчання майбутніх дільничних інспекторів міліції роботі з використанням інформаційних програм: "Автоматизоване робоче місце ді-

льничного інспектора міліції", "Кримінал", "Адміністративна практика";

- проведення командно-штабних навчань з охорони громадського порядку;

- рішення практичних завдань з використанням відео-, аудіо-фрагментів і на основі інформації про реальні події, що отримується з мережі Інтернет;

- розробка моделей розстановки сил і засобів органів внутрішніх справ під час охорони громадського порядку;

- розробка і впровадження програмного забезпечення в практичну діяльність підрозділів і служб міліції громадської безпеки.

На сьогодні з метою підготовки України до проведення фінальної частини Чемпіонату Європи з футболу 2012 р. на полігоні створено важливі в аспекті охорони громадського порядку тривимірні моделі об'єктів і ділянок місцевості, зокрема, місцевості із стадіоном "Донбас-арена", на якому проводитимуться матчі першості, центральної площі імені Леніна.

На сьогодні бібліотека будь-якого навчального закладу є базовою ланкою єдиного інформаційного простору вузу, яка повинна розвиватися на основі впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Цілком погоджуємося з позицією Є.М. Зуєвої, яка зазначає, що перед бібліотеками поставлено низку суто інноваційних завдань: йдеться навіть не про інформаційну підтримку освітнього процесу, а про забезпечення доступу до інформації, знань, ідей, культурної спадщини [2, с. 33].

На нашу думку, основним завданням інноваційного розвитку бібліотек ВНЗ МВС України має стати необхідність забезпечення належного рівня інформаційно-бібліотечного супроводу інноваційних процесів, що відбуваються у вищезазначених освітніх закладах.

Найбільш помітним наслідком інноваційного розвитку бібліотеки Донецького юридичного інституту стало впровадження у навчальний процес on-line бібліотеки, головним призначенням якої є безперешкодне електронне надання особам, що навчаються, освітньої, наукової та методичної літератури. До того ж її вдала побудова дозволяє ознайомлюватися з новими надходженнями до бібліотеки та полегшує пошук у електронному каталозі бібліотеки.

Нова методологія навчання, що базується на використанні інформаційно-комунікативних технологій, впевнено входить у практику діяльності багатьох навчальних закладів, у тому числі й Донецького юридичного інституту. Оскільки однією з головних її рис є незалежність від географічного розташування, від відстані між педагогом і особою, що навчається, її назвали дистанційним навчанням. Як відомо, під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнаваль-

ної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, створеному на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3].

На сьогодні в Донецькому юридичному інституті активно розроблюються і впроваджуються у практичну діяльність дистанційні освітні технології, що являють собою різні варіанти і поєднання кейс-технологій, комп'ютерних мереж і інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Ми вважаємо, що використання технологій дистанційного навчання у підготовці кадрів для органів внутрішніх справ дозволить:

- проводити навчання більшої кількості осіб;
- створити процес навчання безперервним (наприклад, якщо курсант знаходиться на стажуванні чи у відпустці);
- підвищити якість навчання за рахунок застосування сучасних заходів, об'ємних електронних носіїв тощо;
- комбінувати різні форми навчання;
- створити єдине освітнє середовище;
- надати навчальним курсам і програмам гнучкість;
- покращити сприйняття навчального матеріалу;
- знизити затрати на проведення навчання (наприклад, особи позбавляються витрат на поїздку до місця навчання).

В інституті активно використовуються одні з найбільш ефективних технологій навчання і розвитку персоналу – психологічні і професійно орієнтовані тренінги.

На основі вивчення й адаптації зарубіжного досвіду, зокрема поліції Баварії (Німеччина), в Донецькому юридичному інституті в 2003 р. був створений науково-дослідний центр психотренінгових технологій (далі – Центр). Це перший і єдиний в силових відомствах України науково-дослідний і навчально-практичний підрозділ, де цілеспрямовано проводяться тренінги з різними категоріями персоналу, а також здійснюється підготовка тренерів-психологів.

Протягом останніх років фахівці інституту неодноразово брали участь у різних тренінгових програмах для поліцейських Німеччини. Це дозволило розробити і впровадити десятки різноманітних тренінгових програм для фахівців правоохоронних органів. Базові тренінги центру "Комунікація – Стрес – Безпека" (КСБ) і "Психологія ефективного керівника" (ПЕК) сьогодні широко застосовуються в підготовці працівників і керівників силових відомств України. Метою зазначених тренінгів є формування у фахівців навичок професійної комунікації, безпечної поведінки, управлінської компетенції, умінь позитивної мотивації персоналу, організації командної роботи, а також розвиток психологічної стійкості, лідерських рис і навичок інноваційного менеджменту. Типові програми тренінгів ПЕК і КСБ розраховані

на п'ять-шість днів безперервного проведення.

Також в навчальний процес впроваджується універсальна програма тренінгу з професійно-психологічної підготовки працівників ОВС, розрахована як на курсантів і слухачів вищих навчальних закладів, так і на практичних працівників міліції, які навчаються на курсах підвищення кваліфікації і перепідготовки.

Окрім цього, сьогодні активно проводяться такі тренінги:

- "Ресурс" – для працівників патрульної служби міліції, спрямований на опрацювання специфічних для служби ПСМ рольових ситуацій;
- "Проведення переговорів" – сприяє розвитку комунікативних, емоційних і діагностичних навичок, необхідних для переговорного процесу;
- "Імідж викладача" – спрямований на підвищення педагогічної майстерності і репутації викладачів вищих навчальних закладів.

Нині в Центрі вивчено, проаналізовано і апробовано велику кількість теоретичного і практичного матеріалу щодо новітніх тренінгових методів. Це дозволило вийти на новий якісний рівень: готувати тренінгові програми для використання в різних сферах професійної діяльності. З метою підготовки до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу в 2012 р. в Центрі розроблений тренінг "Футбол у безпеці". Він призначений для професійно-психологічної підготовки працівників правоохоронних органів України, які здійснюватимуть охорону громадського порядку під час проведення масових заходів, у тому числі "Євро-2012".

Застосування тренінгів під час навчально-виховної роботи з курсантами сприяє підвищенню їх мотивації до навчання, службової діяльності, а також професійної адаптації в період становлення на посадах в практичних підрозділах ОВС.

Таким чином, сьогодні актуалізуються завдання створення якісного кадрового потенціалу і працездатних колективів в правоохоронних органах. Для цього потрібно активніше впровадження інноваційних ефективних форм і методів підготовки, виховання і мотивації правоохоронців, забезпечення їх соціального захисту і професійного зростання. У цих умовах відкриваються реальні перспективи широкого використання в правоохоронних органах психотренінгових технологій – системи унікальних повчальних і розвиваючих методів.

При побудові правової держави необхідним є формування правосвідомості та високої правової культури усіх суб'єктів суспільних відносин. Правова освіта як одна з форм правового виховання повинна дати певні знання з тих чи інших питань права, роз'яснити чинне законодавство, вказати правомірні варіанти поведінки в різних життєвих ситуаціях. Тому стає очевидним, що значною мірою, і доволі ефективно, це завдання поряд з іншими установами і закладами здійснюють юридичні клініки.

З листопада 2007 р. на базі факультету права в Донецькому юридичному інституті діє юридична клініка «Захисник». Метою її створення було передусім підвищення рівня практичних знань, умінь і навичок курсантів та студентів інституту, підготовка та навчання їх у дусі дотримання й поваги до принципів верховенства права, справедливості і людської гідності, а також, що важливо в сучасних соціально-економічних умовах, забезпечення доступу представників соціально вразливих груп суспільства до правової допомоги та формування правової культури громадян. До того ж діяльність юридичної клініки сприяє розширенню співробітництва інституту з вищими навчальними закладами, що здійснюють підготовку фахівців-юристів, із судовими, правоохоронними органами, органами юстиції, державної влади і місцевого самоврядування, з іншими установами та організаціями.

Вибір найбільш ефективних методів і засобів для підготовки сучасних кадрів для органів внутрішніх справ є одним з важливих моментів процесу навчання. Аналізуючи методи і засоби навчання, необхідно враховувати їх постійне вдосконалення. При використанні методів і засобів важливо враховувати ту обставину, що одні й ті ж методи або засоби можуть бути ефективними за одних умов і абсолютно неприйнятними при інших.

Як **висновок** зазначимо, що на сьогодні відомча освіта покликана забезпечити усебічний особовий розвиток сучасних правоохоронців, а також озброїти їх відповідними знаннями, навичками і вміннями, що неможливо без використання інноваційних методів і засобів в навчальному процесі. Основним завданням впровадження інноваційних технологій у систему підготовки кадрів для органів внутрішніх справ повинна стати оптимізація управління пізнавальною діяльністю курсанта. Критеріями ефективності навчання майбутніх правоохоронців мають бути зміст і рівень сформованості в них творчого ставлення до навчального процесу. Оволодіння сучасними педагогічними технологіями дозволить викладачам удосконалити індивідуальний стиль своєї педагогічної діяльності. Причому основою майстерності педагогів стає не тільки орієнтація на освітні технології, але й інноваційне професійне мислення.

Бібліографічні посилання

1. *Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б.* Инновационные образовательные технологии в подготовке специалистов. – Барнаул, 2002.
2. *Зуева Е.М.* Инновационная деятельность библиотек общеобразовательных учреждений России // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: 10-я науч.-практ. конференция. – Алушта, 2005. – Ч. 1: Государственное управление и инновационное обеспечение деятельности. – С. 33-36.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки від 21 січня 2004 р. № 40 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – Ст. 1078.

Надійшла до редакції 21.06.2011